

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ХІМІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ФАРМАЦІЇ
КАФДРА ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ТА ФАРМАЦІЇ**

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА З ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ БОТАНІКИ

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

студента (ки) _____ курсу _____ групи
спеціальності _____

Луцьк – 2023

УДК 615.322(07)

Ф 24

*Затверджено на засіданні кафедри органічної хімії та фармації ВНУ імені Лесі Українки
Протокол № 4 від «05» грудня 2022 р.*

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки
Протокол № 5 від 19 січня 2023 р.*

Автор-укладач:

к.фарм., доц. **К.І. Сметаніна**

Рецензенти:

- Бутко Л.А., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармацевтичного менеджменту, технології ліків, клінічної фармації Київського медичного університету;
- Лисюк Р.М., кандидат фармацевтичних наук, асистент кафедри фармакогнозії і ботаніки Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького.

Навчальна практика з фармацевтичної ботаніки. ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ / уклад.
К.І.Сметаніна. – Луцьк, 2023. – 24 с.

Щоденник практики навчальної практики з фармацевтичної ботаніки призначений для щоденного заповнення студентом результатів проведеного дослідження під час практики. Розроблений для самостійної роботи здобувачів освіти II року навчання за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» другого (магістерського) рівня. Є навчально-методичним виданням, що допомагає студенту самостійно опанувати різними типами робіт під час практики з фармацевтичної ботаніки, набутти певного роду знань та практичних навичок з основ ідентифікації лікарської рослинної сировини та визначення рослин

УДК 615.322(07)

Ф 24

© К.І. Сметаніна, 2023

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

Вступ

Навчальна практика складається з 2 етапів роботи:

- знайомство з рослинністю різних фітоценозів, збір рослинного матеріалу під час екскурсій; догляд за рослинами (прополювання ділянок від бур'янів, полив, розпушування ґрунту тощо);
- обробка і оформлення в лабораторії зібраного матеріалу, записи в щоденнику, виконання практичних завдань та ведення флористичного зошиту.

У перший день студенти знайомляться з цілями, завданнями та змістом практики. Викладач проводить інструктаж з техніки безпеки, пояснює методики заготівлі і гербаризації рослин, прийоми їх еколого-морфологічних і геоботанічних описів.

Основа практики – це навчання у різних екосистемах проростання рослин, що супроводжується тематичними екскурсіями згідно плану проведення практики. Попередньо викладач спочатку знайомить студентів з цілями та задачами конкретної екскурсії, студенти готують спорядження та обладнання, необхідне для виконання запланованих робіт. Під час екскурсій, студенти заслуховують інформацію по темі що вивчається, самостійно збирають рослинний матеріал. Після екскурсії в лабораторних умовах проводиться обробка рослинного матеріалу, виконуються запропоновані викладачем завдання. Висновки і результати спостережень студенти записують в щоденник.

Опис рослинних угруповань, видових особливостей окремих представників проводиться студентом паралельно з оформленням щоденника практики у флористичному зошиті.

Для отримання заліку з навчальної практики студент повинен прослухати і законспектувати в щоденник зміст екскурсій, описати і визначити запропоновані викладачем рослини, виготовити мікрогербарій, гербарій, висушити або зафіксувати рослинну сировину.

На підсумковому контролі студент зобов'язаний представити викладачеві наступну звітну документацію:

1. Щоденник. У ньому повинна бути коротко і конкретно описана виконана студентом робота в період практики (щоденно);
2. Флористичний зошит, заповнений згідно методичним рекомендаціям (має містити морфологічний опис до 30 видів деревних та трав'янистих рослин, систематичний список рослин району практики);
3. Звіт практики, оформлений у зошиті, обсягом до 20 сторінок рукописного тексту, повинен мати наскрізну нумерацію сторінок, аркуші звіту повинні бути зшиті (має містити розділ з охорони праці, поточні щоденні записи, висновки та список використаної літератури)
4. Гербарій (5-10 шт.);
5. Висушену або зафіксовану сировину з індивідуальної роботи;
6. Підготовлену науково-практичну роботу з особливостей вирощування рослин різних ботанічних угруповань.

План проходження навчальної практики з фармацевтичної ботаніки

№ з/п	Найменування робіт	Кількість днів
1.	Ознайомлення з календарно-тематичним планом, базою практики, змістом основних завдань і їх організацією, інструкцією по техніці безпеки. Ознайомлення з методами ботанічних досліджень, правилами збору, обробки, гербаризації рослин, фіксації їх органів, виготовлення морфологічних колекцій. Розподіл індивідуальних завдань.	1
2	Дослідження життєвих форм рослин, фенологічних фаз, різноманіття вегетативних і генеративних органів та їх метаморфозів, пристосувань до розмноження і розповсюдження. Проведення еколого-морфологічних, фенологічних та геоботанічних описів. Проведення збору дикорослих і культивованих лікарських рослин для гербаризації та виготовлення морфологічних колекцій згідно індивідуальних завдань.	1
3.	Особливості вирощування рослин відкритого ґрунту, лікарських, овочевих, зернових, зерново-бобових та круп'яних культур, умови догляду за ними.	1
4.	Рослини закритого ґрунту. Значення і використання в медицині, косметології, ароматології. Особливості вирощування рослин в оранжерейних умовах, різноманіття видового складу оранжерейних рослин.	1
5.	Особливості вирощування і догляду рослин в кімнатних умовах. Дослідження різноманіття кімнатних рослин аудиторій кафедри, лабораторій університету. Заходи догляду за кімнатними рослинами.	1
6	Вивчення видового складу та значення дерев'янисто-чагарникової рослинності ботанічного саду скверів, парків, вулиць міста Голонасінні та листопадні рослини: видовий склад та еколого-морфологічні і біологічні особливості їх будов	1
7.	Рудеральна рослинність: визначення, класифікація. Біологічні особливості бур'янів, методи боротьби. Умови зростання сеgetальних та рудеральних бур'янів на прилеглих територіях, на ділянках ботанічного саду, пустирях, полях. Отримання навичок по догляду за рослинами відкритого ґрунту. Прийоми геоботанічних та еколого-морфологічних описів.	1
8.	Дослідження видового складу лісових фітоценозів. Основні лісоутворюючі породи. Еколого-морфологічний опис рослин, визначення їх за визначником, геоботанічний опис лісових фітоценозів. Збір та обробка рослинного матеріалу, виготовлення гербарію, колекцій, складання таблиць.	1
9.	Дослідження лучної рослинності; лікарські види лук. Значення і використання в медицині, косметології, ароматології лікарських рослин	1
10.	Дослідження рослинності акваторії, прибережної зони водойм та боліт; лікарські гігро- і гідрофітні рослини. Завершення оформлення звітної документації, гербарію, морфологічних колекцій, зразків ЛРС.	1
	Підсумковий контроль – залік	
	Всього	10 днів

Взірець оформлення титульної сторони щоденника

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра органічної хімії та фармації

Щ О Д Е Н Н И К

навчальної практики з фармацевтичної ботаніки

студента(ки) _____ групи II курсу факультету

_____

спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»

_____

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

База проходження практики: кафедра органічної хімії та фармації, ботанічний сад,
рослинні угруповування в межах області,
інше _____

Терміни практики: з «___» _____ 202__ р. по «___» _____ 202__ р.

Керівник практики від бази практики: _____
(посада, прізвище, ініціали)

Керівник практики від університету: _____
(посада, прізвище, ініціали)

На останню сторінку щоденника студент вносить таблицю для підведення підсумків практики, в якій графи 1,2 заповнює студент, користуючись програмою з навчальної практики з фармацевтичної ботаніки; графи 3,4 заповнюють керівники практики від бази практики та від університету. Керівник практики від університету проводить підсумковий письмовий контроль та виставляє оцінку з практики.

№	Перелік практичних навичок	Бали	Підпис безпосереднього керівника практики від бази практики
1	2	3	4
1.	Проведення збору і обробки трав'янистих і дерев'янистих дикорослих і культивованих лікарських рослин для гербаризації і виготовлення морфологічних колекцій.		
2.	Проведення морфологічного, фенологічного і еколого-морфологічного опису зібраних рослин та визначення їх систематичного положення за визначником.		
3.	Проведення гербаризації трав'янистих і дерев'янистих рослин.		
4.	Виготовлення і оформлення морфологічної колекції сухої і фіксованої сировини.		
5.	Проведення геоботанічного опису видового складу штучного фітоценозу.		
6.	Визначення видового складу культивованих рослин відкритого ґрунту: лікарських, овочевих, зерно-бобових та круп'яних культур.		
7.	Проведення еколого-морфологічного і фенологічного опису культивованих рослин відкритого ґрунту.		
8.	Визначення видового складу оранжерейних рослин.		
9.	Проведення визначення оптимальних ґрунтово-кліматичних умов вирощування рослин закритого ґрунту.		
10.	Проведення фенологічного опису і еколого-морфологічного опису тропічних і субтропічних лікарських рослин оранжереї.		
11.	Визначення видового складу і проведення еколого-морфологічного опису кімнатних рослин.		
12.	Проведення вирощування, догляду та розмноження кімнатних лікарських рослин.		
13.	Проведення визначення видового складу та еколого-морфологічного та фенологічного опису видів рослинності ботанічного саду, скверів, парків, вулиць міста.		
14.	Проведення визначення видового складу бур'янів різних умов зростання: польових, городніх, придорожніх. Розпізнавання серед видового складу бур'янів лікарських і отруйних видів.		
15.	Проведення еколого-морфологічного опису видового складу лікарських бур'янів досліджуваних територій.		

16.	Визначення флористичного складу деревного, кущового, трав'янистого ярусу лісового фітоценозу, з виділення головної лісоутворюючої породи.		
17.	Проведення характеристики видового складу лісового фітоценозу за його головними ознаками: ярусність, достаток, життєвість, фенофаза розвитку, змикання крон, тощо.		
18.	Проведення геоботанічного опису лісового фітоценозу.		
19.	Проведення характеристики мохового і лишайникового покриву лісу.		
20.	Визначення видового складу і екологічних умов зростання лучної рослинності.		
21.	Проведення геоботанічного опису фітоценозу заливної, судохольної і низинної луки.		
22.	Проведення характеристики впливу екологічних умов на морфоструктуру видового складу лучної рослинності.		
23.	Визначення видового складу і екологічних умов зростання водно-прибережної рослинності.		
24.	Проведення характеристики впливу екологічних умов на морфоструктуру видового складу болотної рослинності.		
	Сума балів за засвоєння практичних навичок		Підпис керівника практики від бази практики
	Підсумковий контроль		Підпис керівника практики від університету

Загальні правила виготовлення гербарію

Гербарій (від лат. herba — трава) — зібрана та висушена в той або інший спосіб рослина або його частина, закріплена на щільному папері або картоні відповідного формату. Гербарії призначені для навчальної та наукової мети. Вони є основним матеріалом для роботи систематиків і документальним підтвердженням поширення того або іншого виду в тій або іншій місцевості.

Під час збирання рослин для гербарію потрібні: достатня кількість паперу, придатного для засушування (старі газети, фільтрувальний папір, вата тощо); гербарна сітка, папка для паперу зі щільного картону; металева лопатка та ніж для викопування підземних частин рослин, багор для добування водних рослин; секатор для зрізування гілок; лупа, ланцет, ножиці, пакетики паперові для насіння і поліетиленові для коріння, олівці.

Висушену рослину пришивають або приклеюють смужками паперу на щільний папір або картон таким чином, щоб вона мала природний вигляд. Аркуш паперу формату А3 повинен бути з рамкою розміром 0,5 см від краю. У правому нижньому кутку роблять рамку для етикетки, що містить такі дані: назва рослини та родини латинською й українською мовами; місце збирання рослини (ліс, луки, берег річки тощо); місцезнаходження (область, район); дата збирання; прізвище, ім'я, по батькові збирача. Гербарій покривається пергаментним папером.

Гербарій з оформленою етикеткою є науковим документом; зберігають його в сухому, темному місці, у добре закритих ящиках або шафі. Для кращого зберігання гербарію кожний його аркуш вміщують у прозорий поліетиленовий пакет. Також потрібно забезпечити захист гербарію від шкідників, тому рекомендують пересипати рослини нафталіном або іншими засобами

Зразок заповнення гербарної етикетки

Волинський національний університет Імені Лесі Українки Кафедра органічної хімії та фармації
Родина: Складноцвіті (Asteraceae)
Вид: Королиця звичайна (Leucanthemum vulgare Lam.)
Місце збору: Луцький район, 1 км на північ від с. Милуші; дубово-грабовий ліс.
Дата збору: 21 червня 2022 р.
Зібрав: студент (ка) _____
Визначив: студент (ка) _____

Перелік рослин для гербарію

1. Деревій звичайний (тисячолісник) : трава, суцвіття (квіти)
2. Аїр болотяний (лепеха звичайна, татарське зілля) : листя, кореневище
3. Горицвіт весняний (адоніс) : трава
4. Гірकोкаштан звичайний (каштан кінський звичайний) : насіння, квіти, кора, листя
5. Парило звичайне (репейничек звичайний) : трава
6. Пірій повзучий : трава, кореневище
7. Манжетка звичайна (приворотень звичайний) : трава
8. Часник посівний : листя, цвіт, цибулина
9. Алтея лікарська (проскурняк) : корінь, листя
10. Амі зубна : плоди, трава
11. Кріп запашний : плоди, трава
12. Аніс звичайний : плоди, трава
13. Ромашка римська : суцвіття (квіти), трава

14. Конюшина заяча : листя, трава
15. Дягель лікарський (дудник лікарський) : корінь, трава
16. Лопух справжній : корінь, листя, плоди
17. Мучниця звичайна (ведмежі вушка) : листя, трава
18. Арніка гірська : суцвіття (квіти), трава
19. Полин гіркий : трава, листя
20. Полин звичайний (чорнобиль) : трава, корінь
21. Маренка запашна (ясменник духмяний) : трава
22. Белладонна звичайна (красавка) : листя, корінь
23. Барбарис звичайний : кора, корінь, плоди, листя
24. Береза бородавчаста : листя, бруньки
25. Огірочник лікарський : трава, квіти
26. Гірчиця чорна : насіння, трава
27. Переступень білий : корінь, трава
28. Нагідки лікарські : квіти, трава
29. Верес звичайний : квіти, трава
30. Грицики звичайні (пастушья сумка) : трава
31. Перець стручковий однорічний : плоди, трава
32. Кмин звичайний (тмін) : плоди, трава
33. Іпекакуана звичайна : корінь, трава
34. Мох ісландський (центрарія ісландська) : мох
35. Чистотіл звичайний : трава, корінь
36. Цикорій дикий : корінь, трава
37. Хінне дерево : кора, листя
38. Ріжки житні (споринь пурпурова) : ріжки
39. Кнік бенедиктинський (волчець кучерявий) : трава
40. Пізньоцвіт осінній (безвременник) : насіння, цибулина, квіти
41. Конвалія звичайна : трава, квіти, листя
42. Коріандр посівний (кінза) : плоди, трава
43. Глід колючий (бояришник) : плоди, листя, квіт
44. Гарбуз звичайний (тиква) : насіння, листя
45. Дурман звичайний : листя, насіння
46. Морква дика : корінь, плоди
47. Наперстянка шерстиста : листя, трава
48. Наперстянка пурпурова : листя, трава
49. Ефедра двоколоскова : трава
50. Хвощ польовий : трава
51. Золототисячник малий : трава
52. Очанка стиснута : трава
53. Гадючник вязолистий (лабазник) : квіти, трава, корінь
54. Фенхель звичайний : плоди, трава
55. Суниця лісова : листя, плоди
56. Ясень звичайний : кора, листя
57. Рутка лікарська (димянка) : трава
58. Козлятник лікарський : трава
59. Жабрій звичайний (пикульник) : трава
60. Дрік красильний (жовтило) : трава
61. Тирлич жовтий (горечавка) : корінь, трава
62. Розхідник плющовидний (будра) : трава
63. Солодка гола : корінь, трава
64. Сонячник однорічний : квіти, листя
65. Цмин пісковий (безсмертник) : суцвіття, квіти, трава
66. Остудник голий (грижник гладкий) : трава
67. Хміль звичайний : шишки, листя
68. Блекота чорна (белена) : листя
69. Звіробій звичайний : трава, квіти

70. Гіссоп лікарський : трава
71. Оман високий (девясил) : корінь, трава
72. Півники бліді (касатик блідий) : кореневище, листя, квіти
73. Горіх волоський (горіх грецький) : листя. Оплідень
74. Яловець звичайний (можжевельник) : плоди, трава
75. Глуха кропива біла (яснотка біла) : квіти, трава
76. Лаванда колоскова : квіти, трава
77. Собача кропива звичайна (пустирник звичайний) : трава
78. Любисток лікарський : корінь, трава. плоди
79. Льонок звичайний (льнянка звичайна) : трава
80. Льон звичайний : насіння, трава
81. Майоран садовий : трава
82. Мальва лісова (просвірник) : квіти, листя, корінь
83. Шандра звичайна : трава
84. Ромашка лікарська : квіти, трава
85. Буркун лікарський (донник) : трава
86. Мелісса лікарська : листя
87. Мята перцева : листя, трава
88. Бобівник трилистий (вахта трилиста) : листя
89. Латаття біле (лілія водяна) : квіти, кореневища, листя
90. Васильки справжні (базилік духмяний) : трава, квіти
91. Вовчуг колючий (стальник) : корінь. листя, квіти
92. Мак дикий : квіти, трава
93. Квасоля звичайна : стручки, плоди, трава
94. Бедринець ломикаменевий (камнеломка) : трава, корінь
95. Сосна лісова : бруньки, листя
96. Подорожник ланцетовидний : листя, насіння
97. Спориш звичайний (горець птичий) : трава
98. Гірчак зміїний (горець зміїний) : кореневище, трава
99. Гірчак перцевий : трава
100. Тополя чорна : шишки (бруньки), листя
101. Перстач гусячий (лапчатка) : трава, кореневища, плоди
102. Перстач прямостоячий (калган) : кореневища, трава
103. Первоцвіт весняний : корінь, квіти, листя
104. Терен звичайний : квіти, плоди, листя. кора, корінь
105. Медунка лікарська (медуниця) : трава, листя, квіти
106. Дуб звичайний : кора, плоди, листя
107. Редька посівна чорна : корінь, насіння, листя
108. Жостір проносний : плоди, кора, квіти
109. Крушина ламка (вільховидна) : кора, плоди, листя
110. Ревінь тангутський : корінь, трава
111. Рицина звичайна (клещевина) : трава
112. Шипшина собача : плоди, листя, квіт
113. Розмарин справжній : листя
114. Малина звичайна : плоди, листя, квіти
115. Рута садова (пахуча) : листя
116. Верба біла : кора, листя
117. Шавлія лікарська : листя, квіти
118. Мильнянка лікарська : кореневище, трава
119. Саротамнус вінниковий (жарковець метельчастий) : трава
120. Чабер садовий : трава
121. Золотушник звичайний (золотарник) : трава
122. Горобина звичайна : плоди, квіти, листя
123. Живокіст лікарський : корінь, трава
124. Пижмо звичайне : квіти, трава
125. Кульбаба лікарська : корінь, квіти, листя, трава

126. Чабрець плаский : трава
127. Чабрець звичайний : трава
128. Липа серцелиста : квіти, листя
129. Гуньба сінна (пажитник) : насіння, трава
130. Підбіл звичайний (мати-й-мачуха) : листя, квіти
131. Кропива дводомна : листя, коріння, насіння
132. Чорниця звичайна : плоди, листя
133. Брусниця : листя, плоди
134. Валеріана лікарська : кореневища. корінь, трава
135. Калина звичайна : кора, плоди, квіти, листя
136. Фіалка триколірна : трава, квіти
137. Кукурудза : рильця, листя
138. Маршанція мінлива : трава, квіти, кореневище
139. Зозулин льон (кукушкін льон, мох сфагнум) : трава, кореневище
140. Плавун булавовидний : трава, кореневище
141. Папороть чоловіча (щитовник) : трава, кореневище
142. Папороть калімматотека : трава, пагін з мікроспорофіллами
143. Ялина звичайна : шишка, насіння, листя
144. Дельфіній багаторічний (сокирки) : трава, квіти
145. Жовтець (лютік їдкий) : трава, квіти
146. Черемха звичайна : листя, квіт, плоди
147. Родовик лікарський (кровохлебка) : трава, квіти, плоди
148. Приворотень звичайний (манжетка) : трава, листя, плоди
149. Парило звичайне (репешок) : трава, квіти, плоди
150. Чорниця: трава, плоди
151. Звіробій продірявлений : трава, квіти, плоди
152. Мак городній (снодійний) : трава, квіти, плоди, насіння
153. Дзвоники карпатські (колокольчик) : трава, квіти, плід
154. Клен : листя, плід (крилатка)
155. Ліщина звичайна : листя, квіти, плоди
156. Вільха : листя, квіт, плоди
157. Дуб : листя, плоди
158. Горіх волоський : листя, квіти, плоди
159. Розрив-трава звичайна (недотрога) : трава, квіти, насіння
160. Шалений огірок (бешений огурец) : трава, плоди
161. Ясен звичайний : листя, квіти, плоди
162. Частуха подорожникова : листя
163. Ліннея північна : трава, квіти, плоди
164. Консоліда польова (сокирки) : трава, квіти, плоди
165. Кукіль (куколь, агростемма) : трава, квіти, плоди
166. Гречка звичайна : трава, квіти, плоди
167. Морква дика : трава, суцвіття
168. Тирлич (горечавка легенева) : трава, квіти
169. Гусяча цибуля (зірочки, гусятник) : трава, квіти
170. Пролісок білий : трава, квіти
171. Конвалія майська : трава, кореневище, квіти. Плоди
172. Зозулинець (ятришник) : трава, квіти
173. Овес : трава, насіння (колосок)
174. Жито посівне (рожь) : трава, насіння (колосок)
175. Пшениця : трава, насіння (колосок)

Рослини можна монтувати під скло, при цьому вони не сушаться, а монтуються свіжими.

**Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль (залік)
з навчальної практики з фармацевтичної ботаніки**

1. Дайте визначення понять «екологія рослин» і «геоботаніка».
2. Назвіть головні групи екологічних факторів зовнішнього середовища.
3. Охарактеризуйте вплив абіогенних факторів на рослини.
4. Назвіть основні екологічні групи рослин, що виділяються відносно умов зволоження навколишнього середовища і опишіть особливості морфолого-анатомічної будови їх органів.
5. Охарактеризуйте особливості впливу температурного фактору на ріст і розвиток рослин.
6. Назвіть групи рослин за відношенням до інтенсивності освітлення.
7. Охарактеризуйте вплив хімічного складу і руху повітря на життєдіяльність рослин.
8. Опишіть вплив едафічних факторів на розвиток рослин.
9. Назвіть основні екологічні групи рослин, що виділяються залежно від хімічного складу ґрунту.
10. Охарактеризуйте вплив орографічних факторів на розвиток рослин.
11. Наведіть приклади рослин паразитів, напівпаразитів, епіфітів.
12. Поясніть явище симбіозу в рослинному світі.
13. Охарактеризуйте наслідки позитивного та негативного антропогенного впливу на рослинність.
14. Дайте визначення понять «інтродукція» і «акліматизація» рослин.
15. Сформулюйте поняття «ареалу». Назвіть типи ареалів і фактори, що впливають на їх формування.
16. Охарактеризуйте явище ендемізму і космополітизму.
17. Сформулюйте поняття «флори». Які флористичні області виділяються на Землі ?
18. Дайте визначення «фітоценозу». Його формування, структура, ознаки класифікації.
19. Охарактеризуйте поняття «біоценоз», «біогеоценоз або екосистема».
20. Сформулюйте поняття: ліс, степ, лука, болото. Які культурні фітоценози вам відомі.
21. Назвіть приклад багатоярусного фітоценозу.
22. Перелічіть види лікарських рослин хвойного, листяного та змішаного лісів.
23. Що таке деревостій і як його визначати. Який вид називається домінуючим ?
24. Сформулюйте поняття «проективного покриття». Як воно визначається.
25. Що таке фізіономічність фітоценозу і як її визначити.
26. Назвіть фенологічні фази розвитку трав'янистих і дерев'янистих рослин.
27. Сформулюйте поняття «асоціація», «формація». Наведіть приклади.
28. Дайте тлумачення поняття «рослинність», «біом».
29. Вкажіть типи рослинного покриву Землі.
30. Назвіть лікарські водні і болотні рослини.
31. Наведіть приклади лікарських, польових і придорожніх бур'янів. Виділіть серед них отруйні бур'яни і місцеві карантинні бур'яни.
32. Назвіть культивовані рослини поля: лікарські, зернові, зерново-бобові, круп'яні, овочеві рослини.
33. Охарактеризуйте рослинність заливних і материкових суходільних і низинних лук. Які лікарські рослини проростають на них.
34. Які рослини України є зникаючими і занесені до Червоної книги.
35. Які рослини Волині є зникаючими і підлягають охороні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Анатомія та морфологія рослин у рисунках / Т.Н. Гонтовая, В.П. Руденко, Л.М. Серая, В.П. Гапоненко, А.Г. Сербин, Т.В. Опрошанська, В.В. Машталер, О.С. Мала, С.В. Романова. Х. : НФаУ, 2014. 63 с.
2. Ботаніка. Навчально-польова практика / Марчишин С.М., Нечай Р.Є., Шанайда М.І. Тернопіль:ТДМУ, 2006. 200с.
3. Визначник Вищих рослин України / Д.Н.Добрачева, М.І. Котов, Ю.Н. Прокудін та ін. (рос.) К.: Наук. думка, 2004. 548 с.
4. Гулько Р. Словник лікарських рослин світової медицини. Латинсько-українсько-російсько-англійський. Львів: Ліга-Прес, 2005. XXIV+506 с.
5. Гулько Р.М. Таксономія програмних рослин з медичної ботаніки, систематизованих за А.Л.Тахтаджяном. Львів, 2003. 32 с.
6. Зелена аптека: навчальний посібник / Ю.І. Корнієвський, О.І. Панасенко, В.Г. Корнієвська та ін. Запоріжжя: вид-во ЗДМУ, 2012. 642 с.
7. Крок 1 «Фармація». Ботаника : учеб.–метод. пособие для подготовки к лицензионному экзамену) / А. Г. Сербин, Л. М. Серая, В. П. Руденко и др. ; под ред. А. Г. Сербина, Л. М. Серой. Х. : НФаУ, 2012. 51 с.
8. Належні практики у фармації. Практикум для студ. вищ.мед.навч. закл. / Гудзь Н.І., Калинюк Т.Г., Білоус С.Б., Сметаніна К.І.; за ред. Т.Г.Калинюка. Вінниця: Нова Книга, 2013. 386 с.
9. Сербін А.Г., Сіра Л.М., Слободянюк Т.О. Фармацевтична ботаніка: Підручник. В.: “Нова Книга”, 2015. 487с.
10. Систематика рослин у рисунках. Навч. посіб для студ. вищих навч. закладів/ Т.В. Опрошанська, В.П. Руденко, В.В. Машталер, О.С. Мала. Х. : НФаУ, 2015. 65 с.
11. Червона книга України. Рослинний світ / під заг. ред. Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 912 с.
12. Фармацевтична ботаніка. Навчально-польова практика (навчально-методичний посібник для студентів денної форми навчання спеціальності «Фармація» та «Технологія парфумерно-косметичних засобів» / Ю.І. Корнієвський, В.Г. Корнієвська, П.Ю. Шкроботько. Запоріжжя : ЗДМУ, 2013. 122 с.
13. Фітотоксикологія: навч. посіб з фармацевтичної ботаніки для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Фармація» та «Технологія парфумерно-косметичних засобів» / Ю.І. Корнієвський, В.Г. Корнієвська. Запоріжжя: ЗДМУ, 2013.178 с.

Допоміжна

1. Бойко М.Ф., Мельник Р.П., Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є Польовий практикум з дисциплін кафедри ботаніки. Херсон: Вид-во ХДУ, 2004. 92 с.
2. Волгін С.О., Коцун Л.О., Кузьмішина І.І., Єрмейчук Т.М. Анатомія та морфологія рослин: методичні рекомендації до лабораторних робіт для студентів 1 курсу біологічного факультету / С. О. Волгін, Л. О. Коцун, І. І. Кузьмішина, Т. М. Єрмейчук. Луцьк: : Друк ПП Іванюк В.П., 2017. 44 с
3. Зелена книга України / під заг. ред. Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес. 2009. 448 с.
4. Мамчур З.І., Одінцова А.В. Літня навчальна практика з ботаніки. Навчально-методичний посібник для студентів біологічного факультету. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 175 с.
5. Марчишин С.М., Нечай Р.Є., Шанайда М.І. Ботаніка. Навчально-польова практика. Тернопіль.: ТДМУ «Укрмедкнига», 2006. 200с.

6. Мороз І.В., Гришко-Богменко Б.К. Ботаніка з основами екології. К.: Вища школа, 1994. 240 с.
7. Раритетний фітогенофонд західних регіонів України/ Стойко С.М., Яценко П.Т., Кагало О.О. Львів, Ліга-Прес, 2004. 232 с.
8. Словник лікарських рослин світової медицини /Р.М.Гулько. Львів: Ліга–Прес, 2005. 506 с.
9. Сметаніна К.І. Про необхідність впровадження європейської сертифікації рослинних ліків в Україні // Фітотерапія. Часопис. 2011. № 1. С. 69-71.
10. Фармацевтична енциклопедія /Голова ред. ради та автор передмови В.П.Черних. К.: «Моріон», 2005. 848 с.
11. Фармацевтична ботаніка. Модуль1. Навчально-польова практика з ботаніки. Проект сценарію online-курсу самостійна робота / В.Г. Корнієвська, Ю.І. Корнієвський, Г.В. Мазулін. Запоріжжя. Вид-во ЗДМУ, 2017. с. 181.
12. Червона книга України. Рослинний світ. К.: Укр.енцикл., 1996. 608 с.

Інформаційні ресурси

1. Фармацевтична ботаніка: підруч. з гіперпосиланнями [Ел. ресурс] / А.Г. Сербін, Л.М. Сіра, Т.О. Слободянюк, М.А. Кулагіна. Х.: НФаУ, 2012.
2. <http://www.botanik-learn.ru/vtorichnoe-utolschenie-korney>.
3. <http://www.botanik-learn.ru/serebryakov-stranitsa-184>.
4. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
5. <http://www.vnu.edu.ua>

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ХІМІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ФАРМАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

« ____ » _____ 202 ____ р.

ЗВІТ

ПРО ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ
З ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ БОТАНІКИ

з « ____ » _____ 202 ____ р. до « ____ » _____ 2021 р.

студента (ки) II курсу групи _____
спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація»

(ПІБ)

Керівник практики від університету _____
(посада, звання, ПІБ)

Керівник практики від бази практики _____
(посада, звання, ПІБ)

Навчальна практика проводилась на базі кафедри органічної хімії та фармації факультету хімії, екології та фармації Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Керівник від факультету: Сметаніна Катерина Іванівна – доцент кафедри органічної хімії та фармації, к.фарм.н.

Місце проходження практики: _____

Керівник від бази практики: _____

1. Загальні результати навчальної практики

Практика відбувалась згідно навчального плану, затвердженого 2020 р. Навчальним планом передбачено проведення практичного курсу – _____ год. і самостійної роботи – _____ год.

---

2. Зміст та характеристика навчальної роботи студента під час практики.

Під час проходження практики студент (ка) теоретично закріпив (ла) та практично опанував (ли) багажем знань з питань:

---

3. Зміст та характеристика виховної роботи студента під час практики.

Виховна робота полягала в _____

---

4. Загальні висновки. Чого навчилися на практиці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент (ка) _____ вивчив_(ла):

навчився (лась): _____

оволодів (ла) навичками: _____

ОЦІНКА ЗА ПРАКТИКУ

Кількість балів за:		Залік (всього балів)	Дата	Підпис керівника практики від університету
поточну діяльність (виконання практичних навичок)	підсумковий письмовий контроль			

Щоденник практики зберігається на кафедрі впродовж 1 року.

Підсумки практики заслуховуються на засіданні кафедри органічної хімії та фармації, профільної методичної комісії, Вченої ради факультету.

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

До початку практики всі студенти групи повинні засвоїти правила з безпеки життєдіяльності і санітарії під час проведення екскурсій і камеральної обробки матеріалів.

ВИМОГИ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЕКСКУРСІЙ

1. Студенти групи повинні бути проінструктовані викладачем про правила пересування під час екскурсій.
2. Вказівки керівника групи повинні беззаперечно виконуватися.
3. Під час екскурсій пересуватись компактними групами, щоб забезпечувався голосовий зв'язок між студентами та викладачем.
4. Під час екскурсій окремим студентам заборонено відходити від основної групи. При відставанні або загубленні студента екскурсія негайно припиняється і починається його пошук.
5. Під час екскурсій всім студентам потрібно мати головні убори і спортивне взуття.
6. Пересування на крутих схилах (підйоми та спуски) повинні проводитись довгими зигзагами. Необхідна обережність, щоб не зсувати донизу каміння.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

1. Одиночні маршрути.
2. Підходити до краю ярів та урвищ.
3. Під час грози зупинятись біля поодиноких дерев.
4. Відлучки без дозволу керівника.
5. Вживати в їжу невідомі рослини і гриби.

ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС КАМЕРАЛЬНОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ

1. Чергові повинні отримати у лаборанта необхідне обладнання, матеріали та літературу.
2. На робочому місці повинне бути тільки необхідне обладнання.
3. Користуючись пінцетом, препарувальною голкою та лезом, не спрямовувати гостру частину цих предметів на себе і студента, що працює поряд.
4. Обережно поводитись з постійними мікропрепаратами і з препарувальним, предметним і покривним склом.
5. Залишки матеріалів збирати в спеціально підготовлений посуд.
6. Не пробувати об'єкти вивчення на смак.
7. В кінці роботи здати учбову літературу, гербарій, матеріали і обладнання лаборанту.
8. Навести порядок на робочому місці вимити посуд.
9. Не виносити нічого з лабораторії, не класти на столи сумки і портфелі.
10. Під час роботи голосно не розмовляти і не бігати. Працювати на відведеному місці в білому халаті.

ОТРУЙНІ РОСЛИНИ І ЗАСОБИ БЕЗПЕКИ ПРИ КОНТАКТІ З НИМИ

ОТРУЙНІ РОСЛИНИ — умовно відокремлена й штучно обмежена група рослин із значним вмістом рослинних токсинів (грец. *toxikon*), які призводять до отруєння (лат. *venenum*), тобто викликають симптоми хвороби чи смерть людини і тварин.

СИЛЬНООТРУЙНІ ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

1. Авран лікарський - Авран лекарственный *Gratiola officinalis* L.
2. Аконіт білоустий - Аконит белоустый *Aconitum exelsum* Robb.
3. Аконіт джунгарський - Аконит джунгарский *Aconitum soongaricum* Stap.
4. Анабазіс безлистий - Анабазис безлистный *Anabasis aphylla* L.
5. Арізема японська - Аризема японская *Arisaemaserratum* (Thunb/) Schott.
6. Блекота чорна - Белена черная *Hyoscyamus niger* L.
7. Бирючина звичайна - Бирючина обыкновенная *Ligustrum vulgare* L.
8. Болиголов плямистий - Болиголов пятнистый *Conium maculatum* L.
9. Борщівник сибірський - Борщевик сибирский *Hieracleum sibiricum* L.
10. Борщівник Сосновського - Борщевик Сосновского *Hieracleum sosnowsky* Manden.
11. Веснівка двулиста - Майник двулистный *Convallaria bifolia* L.
12. Вовчець кудрявий - Волчец кудрявый *Cnicus benedictus* L.
13. Вовче лико звичайне - Волчник обыкновенный *Daphne mezereum* L.
14. Воронець колосистий - Воронец колосистый *Actaea spicata* L.
15. Вороняче око звичайне - Вороний глаз четырехлистный *Paris quadrifolia* L.
16. Горицвіт весняний - Горицвет весенний *Adonis vernalis* L.
17. Дурман індійський - Дурман индейский *Datura innoxia* Mill.
18. Дурман звичайний - Дурман обыкновенный *Datura stramonium* L.
19. Жовтець їдкий - Лютик едкий *Ranunculus acris* L.
20. Жовтець повзучий - Лютик ползучий *Ranunculus repens* L.
21. Жовтець ядовитий - Лютик ядовитый *Ranunculus sceleratus* L.
22. Красавка звичайна - Красавка обыкновенная *Atropa belladonna* L.
23. Купена лікарська - Купена лекарственная *Polygonatum officinale* L.
24. Конвалія звичайна - Ландыш майский *Convallaria majalis* L.
25. Ластовень лікарський - Ластовень лекарственный *Vincetoxicum hirundinaria* Medik.
26. Лобелія одутла - Лобелия вздутая *Lobelia inflata* L.
27. Мак снодійний - Мак снотворный *Papaver somniferum* L.
28. Мандрагора лікарська - Мандрагора лекарственная *Mandragora officinalis* L.
29. Молочай соняшний - Молочай-солнцегляд *Euphorbia helioscopia* L.
30. Мухомор червоний - Мухомор красный *Amanita muscaria* (Fr.) Hook.
31. Очиток великий - Очиток большой *Hylotelephium maximum* (L.) Holub.
32. Печіночниця звичайна - Печеночница обыкновенная *Hepatica nobilis* Mill.
33. Плаун баранець - Плаун-баранец *Lycoperodium selago* L.
34. Плаун булавовидний - Плаун булавовидный *Lycoperodium clavatum* L.
35. Подофіл щитовидний - Подофил щитовидный *Podophyllum peltatum* Willd.
36. Підсніжник Воронова - Подснежник Воронова *Galanthus woronowii* A.Los.
37. Пізньоцвіт осінній - Безвременник великолепный *Colchicum autumnale* L.
38. Рицина звичайна - Клещевина обыкновенная *Ricinus communis* L.
39. Ряст порожнистий – Хохлатка полая *Corydalis cava* (L.) Schweigg. et Koerte
40. Синяк звичайний --Синяк обыкновенный *Echium vulgare* L.
41. Сиренія стручочкова - Сирения стручковая *Syrenia siliculosa* (Bieb.) Andrz.
42. Сон розкритий - Прострел обыкновенный *Pulsatilla patens* (L.) Mill.
43. Строфант комбе - Строфант комбе *Strophanthus kombe* Oliv.
44. Сумах східний - Сумах восточный *Rhus toxicodendron* var. *hispida* Engl.
45. Сумах дубільний - Сумах дубильный *Rhus coriaria* L.
46. Сумах ядовитий - Сумах ядовитый *Rhus toxicodendron* L.
47. Тамус звичайний - Тамус обыкновенный *Tamus communis* L.

48. Термопсіс ланцетовидний - Термопсис ланцетовидный *Termopsis lanceolata* L.
49. Цикламен перський - Цикламен перский *Cyclamen persicum* Mill.
50. Цикута отруйна - Вех ядовитый *Cicuta virosa* L.
51. Чемериця Лобелієва - Чемерица Лобеля *Veratrum lobelianum* Bernh.
52. Чемерник кавказський - Морозник кавказский *Helleborus caucasicus* A.Braun.
53. Чернокорінь лікарський - Чернокорень лекарственный *Cynoglossum officinale* L.
54. Чилибуха – Чилибуха *Strychnos nux-vomica* L.
55. Чистець лісовий - Чистец лесной *Stachys sylvatica* L.
56. Чистотіл великий - Чистотел большой *Chelidonium majus* L.
57. Ясенець кавказський - Ясенец кавказский *Dictamnus albus* var. *caucasicus* (Fisch.et C.A. Mey) Rouy

ОТРУЙНІ ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

1. Акація біла Робінія звичайна - Акация белая *Robinia pseudoacacia* L.
2. Акація жовта - Акация желтая *Caragana arborescens* Lam.
3. Анемона жовтецева - Ветреница лютиковая *Anemone ranunculoides* L.
4. Арум плямистий - Аронник пятнистый *Arum maculatum* L.
5. Барвінок малий - Барвинок малый *Vinca minor* L.
6. Багно звичайне - Багульник болотный *Ledum palustris* L.
7. Безщитник жіночий - Кочедыжник женский *Antyrium filix-femina* (L.) Roth.
8. Белозір болотний - Белозор болотный *Parnassia palustris* L.
9. Березка польова - Вьюнок полевой *Convolvulus arvensis* L.
10. Бруслина бородавчата - Бересклет бородавчатый *Euonymus verrucosus* Scop.
11. Бруслина європейська - Бересклет европейский *Euonymus europaeus* L.
12. Бузина трав'яниста - Бузина травянистая. *Sambucus ebulus* L.
13. Бузок звичайний - Сирень обыкновенная *Syringa vulgaris* L.
14. Водозбір звичайний Орлики звичайні - Водосбор обыкновенный *Aquilegia vulgaris* L.
15. Воловик лікарський - Воловик лекарственный *Anchusa officinalis* L.
16. Волошка синя - Василек синий *Centaurea cyanus* L.
17. Вошанка болотна - Восковник болотный *Galea Lustris* (Lamk.) Chevall.
18. В'язель барвистий - Вязель пестрый *Coronilla varia* L.
19. Гармала звичайна - Гармала обыкновенная *Peganum harmala* L.
20. Геліотроп європейський - Геліотроп европейский *Heliotropium europaeum* L.
21. Глечики жовті - Кубышка желтая *Nuphar lutea* (L.) Smith.
22. Дельфіній високий - Живокость высокая *Delphinium elatum* L.
23. Дельфіній сітчатоплідний - Живокость сетчатоплодная *Delphinium dictyocarpum* DC
24. Дзвінець малий - Погремок малый *Rhinanthus minor* L.
25. Дрік красильний - Дрок красильный *Genista tinctoria* L.
26. Ефедра хвощова - Эфедра хвощевая *Ephedra equisetina* Bunge
27. Жабрій ладанний - Пикульник ладанниковый *Galeopsis ladanum* L.
28. Живокіст лікарський - Окопник лекарственный *Symphytum officinale* L.
29. Жовтушник лакфіолевидний - Желтушник левкойный *Erysimum cheiranthoides* L.
30. Жовтушник сіруватий - Желтушник серый (раскидистый) *Erysimum diffusum* Ehrh.
31. Зіновать руська - Ракитник русский *Chamaecytisus ruthenicus* (Fisch. tx Woloszcz.) Klaskova
32. Калюжниця болотна - Калужница болотная *Caltha palustris* L.
33. Кардарія крупковидна - Кардария крупковидная *Cardaria draba* (L.)Desf.
34. Кінський часник звичайний - Чесночник лекарственный *Alliaria petiolata* (Bieb.)Cavara et Grande.
35. Клопогін даурський - Клопогон даурский *Cimicifuga dahurica* (Turcz.) Maxim.
36. Кокаїновий кущ - Кокаиновый куст *Erythroxylon coca* Lam.
37. Коноплі посівні - Конопля посевная *Cannabis sativa* L.
38. Коноплі посівні індійські - Конопля посевная индийская *Cannabis indica* Lam.
39. Копитняк європейський - Копытень европейский *Asarum europaeum* L.
40. Кремена лікарська - Белокопытник лекарственный *Petasites hybridus* (L.) P. Gaertn.,V.Mey. et Scherb
41. Куکیل звичайний - Куколь обыкновенный *Agrostemma githago* L.

42. Лаконіс американський - Лаконос американский *Phytolacca americana* L.
43. Латаття біле - Кувшинка белая *Nymphaea alba* L.
44. Мильнянка лікарська - Мыльнянка лекарственная *Saponaria officinalis* L.
45. Міхурник деревовидний - Пузырник древовидный *Colutea arborescens* L.
46. Наперстянка великоквіткова - Наперстянка крупноцветковая *Digitalis grandiflora* Mill.
47. Наперстянка пурпурова - Наперстянка пурпуровая *Digitalis purpurea* L.
48. Наперстянка реснітчата - Наперстянка реснитчатая *Digitalis ciliata* Trautv.
49. Наперстянка іржава - Наперстянка ржавая *Digitalis ferruginea* L.
50. Наперстянка шерстиста - Наперстянка шерстистая *Digitalis lanata* Ehrh.
51. Нетреба звичайна - Дурнишник обыкновенный *Xanthium strumarium* L.
52. Обвійник грецький - Обвойник греческий *Periploca graeca* L.
53. Образки болотні - Белокрыльник болотный *Calla palustris* L.
54. Олеандр звичайний - Олеандр обыкновенный *Nerium oleandr* L.
55. Омег водяний - Омежник водяной *Oenanthe aquatica* (L.) Poir.
56. Омела біла - Омела белая *Viscum album* L.
57. Очний цвіт польовий - Очный цвет полевой *Anagallis arvensis* L.
58. Паролист звичайний - Парнолистник обыкновенный *Zygophyllum fabago* L.
59. Паслін дольчатий - Паслен дольчатый *Solanum laciniatum* Ait.
60. Паслін солодко-гіркий - Паслен сладко-горький *Solanum dulcamara* L.
61. Паслін чорний - Паслен черный *Solanum nigrum* L.
62. Пасіфлора м'ясо-червона - Пассифлора инкарнатная *Passiflora incarnata* L.
63. Первоцвіт весняний - Первоцвет весенний *Primula veris* L.
64. Перестріч гайовий - Марьянник дубравный *Melampyrum nemorosum* L.
65. Переступень білий - Переступень белый *Bryonia alba* L.
66. Плющ звичайний - Плющ обыкновенный *Hedera helix* L.
67. Повиліка європейська - Повилика европейская *Cuscuta europaea* L.
68. Псоралея кістянкова - Псоралея костяниковая *Cullen drupaceum* (Bunge) Stirton.
69. Ранник вузлуватий - Норичник узловатый *Scrophularia nodosa* L.
70. Раувольфія зміїна - Раувольфія змеиная *Rauwolfia serpentina* Benth.
71. Ремерія гібридна - Ремерия гибридная *Roemeria hybrida* (L.) DC.
72. Реп'яшок звичайний - Рогоглавик пряморогий *Agrimonia eupatoria* L.
73. Різак звичайний - Резак обыкновенный *Falcaria vulgaris* Bernth.
74. Рододендрон жовтий - Рододендрон золотистый *Rhododendron luteum* Sweet
75. Росичка круглолиста - Росянка круглолистная *Drosera rotundifolia* L.
76. Рутвиця смердюча - Василистник вонючий *Thalictrum foetidum* L.
77. Рутвиця жовта - Василистник желтый *Thalictrum flavum* L.
78. Рутвиця мала - Василистник малый *Thalictrum minus* L.
79. Скополія карніолійська - Скополия карниольская *Scopolia carniolica* Jacq.
80. Сокирки польові - Живокость полевая *Consolida regalis* S.F.Gray.
81. Страусове перо звичайне - Страусник обыкновенный *Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod.
82. Сферофіза солонцева - Сферофіза солонцовая *Spherophysa salsula* (Pall.) DC.
83. Тис ягідний - Тисс ягодный *Taxus baccata* L.
84. Тютюн справжній - Табак настоящий *Nicotiana tabacum* L.
85. Фізостигма отруйна - Фізостигма ядовитая *Physostigma venenosum* Balf.
86. Хамедафна чашкова - Хамедафна болотная *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench.
87. Харг кущовий - Харг кустарниковый *Gomphocarpus fruticosus* (L.) R.Br.
88. Хвилівник ломиносоподібний - Кирказон ломоносovidный *Aristolochia clematidis* L.
89. Хрінниця смітна - Клоповник мусорный *Lepidium ruderales* L.
90. Частуха подорожникова - Частуха подорожниковая *Alisma plantago-aquatica* L.
91. Шолудивник болотний - Мытник болотный *Pedicularis palustris* L.
92. Щитник чоловічий - Папоротник мужской *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott
93. Яловець казацький - Можжевельник казацкий *Juniperus sabina* L.
94. Якірці сланкі - Якорцы стелющиеся *Tribulus terrestris* L.

УМОВНО ЯДОВИТІ ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

1. Амі велика - Амми большая *Ammi majus* L.
2. Арніка гірська - Арника горная *Arnica montana* L.

3. Бук східний - Бук восточный *Fagus orientalis* Lipsky
4. Буркун білий - Донник белый *Mellilotus albus* L.
5. Буркун лікарський - Донник лекарственный *Mellilotus officinalis* L.
6. Вексібія товстоплода - Софора толстоплодная *Sophora pachycarpa* C.A.Mey.
7. Гледичія колноча - Гледичия обыкновенная *Gleditsia triacanthos* L.
8. Гірчак перцевий - Горец перечный *Polygonum hydropiper* L.
9. Гірчак степовий - Горчак ползучий *Ascroptilon repens* (L.) DC.
10. Гірчиця сарептська - Горчица сарептская *Brassica juncea* (L.) Czern.
11. Головатень звичайний - Мордовник обыкновенный *Echinops ritro* L.
12. Горошок мишачий - Горошек мышиный *Vicia cracca* L.
13. Грижниця гола - Грыжник голый *Herniaria glabra* L.
14. Деревій звичайний - Тысячелистник обыкновенный *Achillea millefolium* L.p.p.
15. Ехінопанакс високий - Заманиха высокая *Echinopanax elatus* Nakai.
16. Жарновець віничковий - Жарновец метельчатый *Cytisus scoparius* Link.
17. Жимолость звичайна - Жимолость обыкновенная *Lonicera xylostemum* L.
18. Жовтозілля дібровне - Крестовник дубравный *Senecio nemorensis* L.
19. Жовтозілля звичайне - Крестовник обыкновенный *Senecio vulgaris* L.
20. Жовтозілля плосколисте - Крестовник плосколистный *Senecio platyphylloides* Somm.et Levier
21. Жовтозілля ромболисте - Крестовник ромболистный *Senecio rhombifolius* (Willd.) Sch. Bip
22. Золотушник звичайний - Золотая розга обыкновенная *Solidago virgaurea* L.
23. Іберійка гірка - Иберийка горькая *Iberis amara* L.
24. Картопля - Картофель клубненосный *Solanum tuberosum* L.
25. Гірकोкаштан звичайний - Каштан конский обыкновенный *Aesculus hippocastanum* L.
26. Кендир конопляний - Кендырь коноплевый *Arosynum cannabinum* L.
27. Кермек Гмеліна - Кермек Гмелина *Limonium Gmelinii* (Willd.) Kuntze
28. Крушина звичайна - Крушина ольховидная *Frangula alnus* Mill.
29. Крушина проносна - Крушина слабительная *Rhamnus cathartica* L.
30. Латук дикий - Латук дикий *Lactuca sativa* L.
31. Лобода протиглисна - Марь противоглистная *Chenopodium anthelminthicum* L.
32. Ломоніс виноградолистий - Ломонос виноградолистный *Clematis vitalba* L.
33. Лециця волотиста - Качим метельчатый *Gypsophila paniculata* L.
34. Льон звичайний - Лен обыкновенный *Linum usitatissimum* L.
35. Льонок звичайний - Льянка обыкновенная *Linaria vulgaris* Mill.
36. Магнолія великоквіткова - Магнолия крупноцветковая *Magnolia grandiflora* L.
37. Маренка запашна; Підмаренник запашний - Ясменник душистый *Asperula odorata* L.
38. Мачок жовтий - Мачок желтый *Glaucium flavum* Crantz.
39. Мигдаль звичайний - Миндаль обыкновенный *Amygdalus communis* L.
40. Миколайчики плоскі - Синеголовник плосколистный *Eryngium planum* L.
41. Місяцenasінник даурський - Луносемянник даурский *Menispermum dahuricum* L.
42. Мучниця звичайна - Толокнянка обыкновенная *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng
43. Нечуйвітер волосистий - Ястребинка волосистая *Hieracium pilosella* L.
44. Огірок –пирскач звичайний - Бешеный огурец обыкновенный *Ecballinum elaterum* (L.) A.Rich.
45. Осока парвська - Осока парвская *Carex brevicollis* D.C.
46. Пижмо звичайне - Пижма обыкновенная *Tanacetum vulgare* L.
47. Півонія незвичайна - Пион уклоняющийся *Paeonia anomala* L.
48. Полин гіркий - Полынь горькая *Artemisia absinthium* L.
49. Полин кримський - Полынь таврическая *Artemisia taurica* Willd.
50. Полин цитварний - Полынь цитварная *Artemisia cina* Berg.
51. Розхідник звичайний - Будра плющевидная *Glechoma hederacea* L.
52. Рутка лікарська - Дымянка аптечная *Fumaria officinalis* L.
53. Рута запашна - Рута душистая *Ruta graveolens* L.
54. Секуринега кущиста - Секуринега полукустарниковая *Securinega suffruticosa* (Pall.)Rehd.
55. Смілка пониқаюча - Смолевка поникшая *Silene vulgaris* (Moench.) Carcke

56. Сорго аллепське - Сорго аллепское *Sorghum halepense* (L.) Pers.
57. Софора японська - Софора японская *Sophora japonica* L.
58. Стелера карликова - Стеллера карликовая *Stellera chamaejasme* L.
59. Суховершки звичайні - Черноголовка обыкновенная *Pronella vulgaris* L.
60. Тризубець болотний - Триостренник болотный *Triglochin palustris* Linnaeus
61. Туя західна - Туя западная *Thuja occidentalis* L.
62. Фіалка запашна - Фиалка душистая *Viola odorata* L.
63. Хвощі – Хвощи *Equisetum* L.
64. Хміль звичайний - Хмель обыкновенный *Humulus lupulus* L.
65. Черемха звичайна - Черемуха обыкновенная *Radus racemosa* Gilib.
66. Чина лучна – Чина луговая *Lathyrus pratensis* L.
67. Шафран посівний - Шафран посевной *Crocus sativus* L.
68. Щавель кінський - Щавель конский *Rumex confertus* Willd.
69. Ясен високий - Ясень высокий *Fraxinus excelsior* L.

ПЕРША ДОПОМОГА І ПРОФІЛАКТИКА ПРИ РОСЛИННИХ ОТРУЄННЯХ

При отруєнні лікарськими рослинами потрібно негайно надати першу допомогу. У випадку кишкового отруєння треба викликати блювання і промити шлунок (дати потерпілому випити 5—6 склянок теплої води з сіллю або 0,1 % розчин калію перманганату). При отруєнні маком блювотні засоби неефективні. При отруєнні конвалією, наперстянкою, горицвітом весняним блювоту викликати не можна. Для запобігання всмоктуванню отрути треба прийняти активоване вугілля або суміш 1—3 білків яєць із 300—500 мл молока або води, а через 20—30 хв викликати блювання і випити послаблювальне. До приходу лікаря потерпілого треба вкласти в ліжко. При потраплянні соку отруйної рослини на шкіру, уражені ділянки декілька разів промивають водою з милом і протирають 2% розчином калію перманганату. При послабленні дихання роблять штучне дихання, при послабленні пульсу потерпілому дають міцний чай або каву. Запам'ятайте зовнішній вигляд та діагностичні ознаки отруйних рослин

Навчальне видання

СМЕТАНІНА Катерина Іванівна

Навчальна практика з фармацевтичної ботаніки.

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

для самостійної роботи

для студентів 2 курсу підготовки магістра
спеціальності 226 – Фармація, промислова фармація

Луцьк, тираж..... (за кошти автора)